

INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK OCH LIT-
TERATURER

Somaliska med arabisk skrift

– en språkhistorisk studie

Examensarbete: 15 hp
Kurs: AR1400 Arabiska fortsättningskurs
Termin: VT2019
Författare: Ahmed Sheikh
Handledare: Heléne Kammensjö
Examinator: Andreas Hallberg

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar	1
2	Bakgrund	2
2.1	Kort om somaliska språket	3
2.2	Tidigare forskning	4
2.3	Avgränsning och transkription	6
3	Metod och material	7
3.1	Sheekh Uways	8
3.2	J. S. King	9
3.3	Mayal/Makaahiil	10
3.4	Galaal	12
4	Analys	13
4.1	Konsonanter	13
4.1.1	/d/	14
4.1.2	/g/	14
4.1.3	Övrigt	15
4.2	Vokaler	16
4.2.1	/o/	16
4.2.2	/o:/	17
4.2.3	/ɛ/	17
4.2.4	/ɛ:/	18
4.3	Diskussion och sammanfattning	18
4.4	Avslutning	20
A	Bilaga	21
A.1	Framställning av varje författares alfabet	21
A.2	Sheekh Uways	23
A.3	King	24
A.4	Makaahiil	25
A.5	Galaal	26

Figurer

1	Somalisk text skriven av Makaahiil (1932, s. 30)	10
2	Ordspråk på somaliska av Galaal (1954, s. 118)	12
3	Typexempel från Cerulli (1964, s. 118)	23

4	Typexempel från King (1889, s. 116)	24
5	Typexempel från Makaahiil (1932, s. 12)	25
6	Typexempel från Galaal (1954, s. 118)	26

Tabeller

1	Modern somalisk ortografi med IPA, detta följer Puglielli (1997, s. 522)	3
2	Somalisk med latinsk tecken och dess motsvarande i arabiska och IPA	7
3	Arabiska med IPA, enligt Ryding (2013, s. 15) och Isaksson (u. å)	14
4	Grafem som motsvarar /d/ och /g/	16
5	Grafem som motsvarar /ɛ/, /ɛ:/, /o/ och /o:/	18
6	Konsonanter för de olika versionerna av skrifterna, grå markerade är de extra somaliska fonemen som behandlas i uppsatsen	21
7	Vokaler för olika versionerna av skrifterna, grå markerade är de extra somaliska fonemen som behandlas i uppsatsen	22

1 Inledning

Somaliska fick en officiell skrift 1972. Efter en lång process av försök av att fastställa en officiell skrift valde man latinsk skrift. Arabisk skrift var en av kandidaterna till valet. Innan somaliskan fick en officiell skrift skrev man med latinsk och arabisk skrift samt olika inhemska somaliska skriftsystem. Somaliska talas i Somalia (med Somaliland och Puntland), Etiopien, Kenya och Djibouti (Nilsson, 2018, s. 4–5). Somalia och Djibouti har också arabiska som officiellt språk. Ca 100 000 personer talar somaliska i Sverige vilket motsvarar 1% av Sveriges befolkning (Nilsson, 2018, s. 7). I uppsatsen ska jag undersöka hur man har skrivit somaliska text med arabisk skrift i olika sammanhang. Det finns flera fonem, språkljud i somaliska som inte har motsvarande grafem i arabiska. Först kommer jag att kartlägga olika versioner av skrift, skrivsätt eller lösningarna som man har använt och därefter jämföra dem med varandra och även jämföra med den moderna somaliska ortografin.

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att göra en beskrivning av hur arabiska grafem har använts för somaliska fonem och hur man har löst de problem som uppstår där det arabiska skriftsystemet inte kan erbjuda motsvarande grafem. Detta gäller två konsonanter och fyra vokaler. Konsonanterna för /g/ t.ex. *gabar* 'flicka' och /d/ t.ex. *dhabar* 'rygg' samt vokaler för /o/ *nolol* 'liv', /o:/ t.ex. *doon* 'båt', /ε/ t.ex. *eber* 'noll' och /ε:/ t.ex. *dheer* 'lång'. Olika författare har valt olika arabiska grafem för olika somaliskt språkljud. Jag vill kartlägga hur de hanterar de extra språkljuden som finns i somaliska.

Frågor:

- Hur skiljer sig sättet man skriver somaliska med arabisk skrift från sättet att skriva arabiska med arabisk skrift?
- Är man överens om vilka grafem man ska använda för de speciella språkljuden i somaliska?
- Hur skiljer sig olika författare åt i sina val när de skriver somaliska med arabisk skrift?

- Finns det likheter eller olikheter hos de föreslagna ortografin? Finns det likheter och olikheter mellan dem och arabisk ortografi när den används för andra språk eller för arabiska dialekter?

2 Bakgrund

Somaliska texter med arabisk skrift har skrivits av religiösa lärda och handelsmän för att kommunicera med varandra och för att skriftligen dokumentera olika händelser i samhället. Arabiska som skriftsystem för somaliska har kallades för *wadaad*-skrift, *wadaad* betyder religiöst lärd, imam eller präst. Arabisk skrift för icke-arabiska språk har kallats vid många namn bl.a. *kirabu* bland swahili och *wolofal* bland wolof. Men *ajami* är det mest använda begreppet och fick numera fäste i akademiska sammanhang (Mumin, 2014).

Det var vanligare att folk, handelsmän och imamer, skrev arabiska trots att somaliska är deras modersmål. När man ville skriva somaliska texter skrev man med en icke-officiell arabisk skrift. Därför förekommer olika förslag på grafem för ett och samma fonem. Några grafem i arabiska motsvarar inte några somaliska fonem, men de kan förekomma ändå i somaliska texter, oftast när det är låneord från arabiska t.ex. *subah* 'morgon', *salād* "bön". Exempelvis betraktas ص, i modern somaliska vara allograf till <س>. Samma gäller för låneord från arabiska innehållande av ط eller ض som i somaliska /d/. I de texter jag ska undersöka är inte författarna konsekventa i hur de hanterar variationen i språkljuden.

Arabiska har en stark historisk relation till somalier och somaliska på grund av den långvariga handelsrelationen mellan araber och somalier i städer vid kusten i Adenviken och i Indiska oceanen. Islams spridning i Östafrika från och med utvandringen av första muslimerna till Abessinien i 600-talet har också spelat roll och det gör att somalisktalande har emotionell relation till arabiska.

Användningen av arabisk skrift i afrikanska språk är inte tillräckligt undersökt och dessutom har sådana initiativ motarbetats, anser Mumin (2014). Det finns religiösa, lingvistiska och kolonialistiska fördomar som används för att bortförklara arabisk och icke-latinsk skrifts duglighet för olika afrikanska språk (Mumin, 2014). Den arabiska skriftens användning för somaliska är otillräckligt studerad. Att få tag på material för den här uppsatsen visade sig vara mycket svårt på grund av brist på somaliska texter

skrivna på arabiska trots att förespråkarna för arabisk skrift har varit många.

2.1 Kort om somaliska språket

Somaliska och arabiska tillhör språkgruppen afroasiatiska språk där arabiskan har flest talare och somaliskan är bland de stora. Arabiskans skrift hade många förespråkare på 1950- och 1960-talet då det diskuterades flitigt vilket skriftsystem som ska användas för somaliskan. Trots detta valde man bort det när militärregimen fick bestämma i början av 1970-talet.

Modern somaliska alfabet med latinsk skrift har 22 konsonanter och 10 vokaler varav fem är korta och fem långa. Somaliskan har två konsonantfonem /d/ och /g/ och fyra vokalljud, två korta /ε/ och /o/ och två långa /ε:/ och /o:/, som arabiskan inte har.

Det finns variationer, allofoner, hos nästan varje fonem. Varianter som uppträder till följd av fonematiska omgivning kallas för *kombinatoriska varianter* (Elert, 1989, s. 136). I somaliska finns en antal allofoner som realiseras olika beroende på vilka fonem som omger dem, t.ex. har /b/, /g/ och /d/ allofoner i särskilda positioner i ordet. Fonemet /b/ realiseras olika beroende på dess position i ordet. Mellan två vokaler blir det [β], t.ex. *baabuur* [baaβuur]. I slutet av ordet blir det [p], t.ex. *sab* [sap]. Samma sak gäller för /g/ och /d/ (Puglielli, 1997, s. 522–523). När /g/ och /d/ förekommer mellan vokaler kan de realiseras som arabiskans /ɣ/ غ, respektive /ð/ ذ.

	labial	dental	postalveolar	palatalalveolar	velar	uvular	faryngal	glottal
klusiler	b	t d	ɖ		k g	q		ʔ
afrikata				ɟʒ				
nasal	m	n						
lateral		l						
rolled		r						
frikativa	f	s		ʃ		χ	ħ ʕ	h
approximant	w				j			

Tabell 1: Modern somalisk ortografi med IPA, detta följer Puglielli (1997, s. 522)

2.2 Tidigare forskning

Innan man kan tala om den arabiska skriftens användning för somaliska språket är det nödvändigt att nämna somaliernas relation till arabiska. Sedan islam kom till Somalia har arabiska varit det enda skriftspråk som somalierna har skrivit på under många hundra år (Mukhtar, 1988). Religiösa centrum grundades i de större kuststäderna längs Adenviken och Indiska oceanen bl.a. i Zeila, Berbera, Barawe, Merka m.m. Inom den islamiska världen har man kallat lärda personer från Östafrika för *Zeili*. Zeila som ligger i Somaliland, nordvästra Somalia, var huvudstad för Adal, ett islamiskt sultanat på medeltiden. Mukhtar (1988) antyder att Zeili syftar på somalier då majoriteten av invånarna i Zeila var somalier och staden fortfarande ligger i Somalia. *Jabarti* är också ett annat namn som användes av muslimer för folk från Östafrika. Många författare som skrev om diverse ämnen på arabiska och som heter Zeili eller Jabarti tros vara somalier eller härstamma från andra etniska grupper i Östafrika. Zailistudenter hade en *Riwāq*, ett studentresidens, i Umayyadmoskén i Damaskus som var specifik för Zeilis. Jabartierna hade också egen *Riwāq* vid Azharuniversitetet i Kairo, som senare under 1900-talet bytte namn till *Riwāq al-Sūmāliyyin* styrda av etniska somalier. Kända lärda män skrev många böcker på arabiska som handlade om diverse ämnen, bl.a. rättslära, historia, arabisk grammatik m.m. (Mukhtar, 1988, s. 314).

Somaliska som språk var levande hos folket. Folk bevarade och dokumenterade sin livsföring främst på arabiska, exempelvis genom att ingå avtal, skiljedom, handel, korrespondens m.m. Oftast var det inom handel, religiösa och administrativa sammanhang som skriftliga handlingar upprättades. Ett annat sätt att bevara somaliska traditioner och litteraturer var att memorera och förmedla vidare muntligt. Senare delen av 1800-talet, när den europeiska koloniseringen kom till Afrikas horn, väcktes förnyat intresse för somaliska studier. Det självklara valet för den inhemska befolkningen var den arabiska skriften. Därför sammanställde Sheekh Uways och King (1889), som deras texter studeras i uppsatsen, de första kända dokumenterade version av wadaadskrift, arabisk skrift för somaliska. Senare upptäckte man att arabiska skrifter har brister, framförallt vokalsystemet, eftersom arabiska saknar fyra vokaler, /ε/, /ε:/, /o/ och /o:/, som somaliska har. Att inte vokalisera är normen för arabiska texter eftersom man kan förstå texten av kontexten, men för somaliska ansåg Galaal (1954), som är en av författarna som studeras i uppsatsen, att det är svårt att förstå wadaad-texter utan vo-

kalisering, annars måste man gissa ordens innebörd i kontexten. Dessutom ansåg han att det inte är lätthantering att vokalisera fullt ut, med tanke på att det krävs minst två nya vokaltecken för somaliska.

Studier inom olika somaliskaspråkvetenskap tog fart i slutet av 1800-talet. Viktigast var fonetik/fonologi som ingen hade beforskat tidigare. De första som arbetade med somaliska språket var oftast missionärer, kolonialtjänstemän eller upptäcktsresande som enligt Andrzejewski (1987, s. 67) var amatör lingvister som producerade material för särskilda syften. Leo Reinisch (1832-1919) och Lilia Armstrong (1882-1937) var två av många som försökte dokumentera somaliska språkljud i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Till skillnad från sina föregångare gjorde de nya upptäckter och gjorde konkreta beskrivningar av det somaliska ljudsystem som banade väg för den generation språkvetare som kom efter dem. Armstrong var en respekterad lingvist, specialist i fonetik, som bedrev forskning i många språk bl.a. arabiska och somaliska. Trots att hon genomförde sin forskning på somaliska på en kort tid, bidrog hon med en beskrivning av det somaliska ljudsystemet, framförallt vokalsystemet som ingen annan tidigare hade gjort. Större utveckling hade skett i lingvistisk teori som gynnade Armstrongs studier gentemot somaliska. Användning av 'minimalt ordpar' för ord som skiljer sig genom fonetiskt särdrag utvecklades på den tiden och användes av Armstrong.

A theoretical framework was created ... [t]he new methodology include the use of 'minimal pairs' ... as a discovery procedure and as a check on the accuracy of the investigator's perception. Armstrong's work on Somali contains numerous examples of the application of this device. (Andrzejewski, 1988, s. 4)

En långvarig debatt om skriften startade i början av 1950-talet och pågick fram till 1972, då militär regimen beslutade om en officiell skrift för somaliska, en modifierad latinsk skrift. Flera nyskapande inhemska skriftsystem blev också populära, mest känd var Osmaniya, som skapades under perioden 1920-1922 i Hobyó, i mellersta Somalia av Osman Yusuf Keenadiid. Flera andra nyuppfunna skrifter dök också upp i olika tider i Somalia bl.a. *Kaddare-skrift*, *Gadabuursi-skrift* m.fl. (Lewis, 1958; Nilsson, 2018). Diskussioner av valet av skrift handlade oftast inte om lingvistisk lämplighet utan mer om förespråkarnas ideologiska värdering av den. Hektisk debatt som ibland övergick till smutskastningskampanjer pågick och gjorde det svårt för staten att bestämma. Man

anklagades för att vara fanatiska islamister, nationalister eller förrädare som ville införa kolonistatörernas skrift.

Den arabiska skriftens duglighet som lämplig ortografi för somaliska undersöktes aldrig av seriösa och neutrala forskare eftersom debatten främst handlade om kulturell eller social lämplighet. Mumin (2014) anser att det fanns religiösa och lingvistiska partiskhet som gjorde att arabisk skrift blev bedömd som olämpligt för många afrikanska språk. Ett argument mot att den arabiska skriften skulle användas för somaliska var att det saknas en del grafem för vissa somaliska fonem och det kräver anpassning av skriften, och därmed skulle den arabiska skriften inte vara lämpligt för somaliska. Samma argument kunde man använda mot latinska skriften för somaliska. Här föreligger en dubbelmoral, enligt Mumin (2014, s. 52) som menar att man ställer högre krav på funktionen hos den arabiska skriften än den hos den latinska.

Enligt G. Banti (personlig kommunikation, 20 januari 2019) har det funnits ajami texter i slutet av 1800-talet. Framförallt i kuststäderna, bl.a. Zeila och Berbera som ligger längs kusten vid Adenviken. Hoby, Mogadishu, Merka och Barawe är också andra städer som är belägna längs kusten vid Indiska oceanen som wadaad-texter har förekommit. Många skrev sina litterära verk på arabiska. Den kända poeten och frihetskämpen Sayid Maxamed Cabdulle Xasan (kallad 'mad mullah' av britterna) skrev somaliska med arabisk skrift. När Ciise (1974, s. XIII) skulle samla Sayid Maxamed Cabdulle Xasans poesi skrev han ner den muntliga poesin och berättelsen om honom och hans soldaters liv på somaliska med arabisk skrift. Senare när somaliska fick en officiell skrift, med hjälp av Axmed Faarax Cali (Idaajaa), överförde texter skrivna med arabisk skrift till latinsk skrift (Ciise, 1974, s. XV).

2.3 Avgränsning och transkription

Analysen av texterna avgränsas till de språkljuden som standard somalisk ortografi täcker. I de fall där vissa förslag avviker från modern ortografin ges möjliga förklaringar till detta med hjälp av IPA symboler, IPA är en förkortning för International Phonetic Alphabet, symboler. På sida 3 finns en representation av modern somalisk ortografi skriven med IPA-symboler, se tabell 1 s.3. För att transkribera somaliskt namn som också är arabiska kommer jag att använda mig av somaliska alfabetet, eftersom somaliska skrivs med latinsk skrift. En del fonem har somaliska gemensamt med arabiska och

Somaliska	Arabiska	IPA
dh		ɗ
sh	ش	ʃ
c	ع	ʕ
x	ح	ħ
,	ء	ʔ

Tabell 2: Somalisk med latinsk tecken och dess motsvarande i arabiska och IPA

många med europeiska språk. Långa vokaler i somaliska skrivs med dubbeltecken, digrafer. Man upprepar grafemet för korta vokalen för att skriva långa vokaler, t.ex. /a/ blir /aa/. De flesta tecken har somaliska gemensamt med svenska. Grafemet <dh> står för ɗ, <sh> för ش, <c> för ع, <x> för ح och <'> för ء. Se tabell 2 i s.7.

3 Metod och material

Jag kommer att analysera somaliska texter som är skrivna med arabisk skrift och jämföra det med hur ordinarie arabiska texter skrivs. Min premiärkälla är olika somaliska texter som är skrivna av olika författare som har valt olika grafem för de språkspecifika språkljuden hos somaliska. Varför valde dem att skriva på det sättet? Jag kommer att läsa olika rapporter och artiklar som skrevs om somaliska ortografi för både arabisk och latinsk skrift. Jag kommer även sekundärt studera och jämföra användningen av arabiska som ett skriftsystem för andra icke arabisk språk med somaliska t.ex. persiska, egyptiska, irakiska dialekten mm.

Jag kommer att undersöka fyra personers versioner genom att analysera totalt 6 texter som är skrivna med deras ortografiska förslag. Det jag kommer att göra är en analys av olika texter och hur den tilltänkta lösningen implementeras. Jag fick tag på sex texter som är skrivna av fyra författare.

Den första texten består av tre dikter som är skrivna av Sheekh Uways, varav en finns i Moreno (1955, s. 364–367) och två i Cerulli (1964, s. 128–129). Den andra texten återfinns i en serie artiklar som fungerar som en guide för inlärare av det somaliska språket. Texten är skriven både med latinsk och med arabisk skrift. J. S. King var en kapten och han ligger bakom artiklarna som är skrivna för brittiska kolonialtjänstemän

som ville lära sig somaliska (King, 1887a, 1887b, 1888, 1889).

En annan text är en samling av texter i en bok där författaren vill visa hur man kan skriva somaliska med arabisk skrift. Bland annat finns det några brev och ett antal somaliska ordspråk i alfabetisk ordning. Boken heter *Inšā' al makātibāt al 'arabiyyah fil-luġah as-Sūmāliyyah* och är skriven av Maxamed Cabdi Makaahiil, 1932. Han följer enligt utsago sin egen Sheekh Mayals sätt att skriva somaliska med arabisk skrift. En kopia av boken är införd i Guri Barwaaqo (2016) där han transkriberar den somaliska texten på arabisk skrift till modern somalisk ortografi.

Sista texten är tio ordspråk som är skriven av Galaal (1954). Den används här som exempel hur hans förslag till ortografi ser ut.

3.1 Sheekh Uways

Sheekh Uways Maxamed föddes i Barawe 1846/7 och mördades 1909 i Biyooley, sydvästra Somalia. Han reste till Bagdad 1872 och blev exponerad för den sufiska *Qādirīya*-orden där. Han återvände till Somalia 1882 och återuppväckte *Qādirīya*-orden i Somalia samt skapade *Uwaysiyya*, en lokal gren av *Qādirīya*. *Uwaysiyya* spreds i hela Östafrika över landgränser, då Sheekh Uways reste till Swahili-kusten i Östafrika vid Indiska oceanen, bl.a. till Tanganyika, Malawi och Moçambique. Sheekh Uways' anhängare spred hans budskap och grundade olika *Uwaysiyya*-center i många länder (Mukhtar, 2003, s. 219–221).

Sheekh Uways var flerspråkig och hade lättare att förmedla sitt budskap till den breda massan. Han skrev religiösa dikter på skilda språk, bl.a. arabiska, somaliska *maay*, som talas i södra Somalia, ett område mellan floderna, med *digil* variationen och standardsomaliska. Han nådde olika grupper i samhället samt andra minoritets språk i södra Somalia exempelvis *af-barawani*, *chimini*, och *tunni* som var hans modersmål (Mukhtar, 2003, s. 220). Senare har han börjat utveckla en skrift för somaliskan som inspirerats av den arabiska skriften och som swahili dialekten, *chimini* använder (Lewis, 1958, s. 139–140). Enligt Banafunzi och Vianello (2014, s. 297) sägs det att Sheekh Uways ligger bakom *chiminis* användning av arabisk skrift. Under sina resor och i kontakt med swahili har han förmodligen influerats att använda arabisk skrift i *chimini* och somaliska, eftersom swahili använde arabisk skrift.

Sheekh Uways har skrivit många dikter på somaliska med arabisk skrift. G. Banti

(personlig kommunikation, 20 januari 2019) presenterar åtta dikter av Sheekh Uways. De manuskript som studeras här består av tre dikter. Dessa tre dikter har en varierande grad av språkliga svårigheter då de uppvisar dialektal variation. Sheekh Uways blandar olika språk och olika varietet av språken i en och samma dikt. Han använder arabiska ord, ord från *maay*-dialekten och eller med påverkan från *digil* samt från standard somaliska. Den första dikten är reproducerad av Moreno (1955) från ett manuskript av Sheekh Uways, som är skrivet på *maay*-dialekten, så kallad *digil* dialekt av Moreno. Den heter *la celebre qaşida*, "den kända qaşidan". Det är en religiös dikt på sju verser som handlar om islams fem pelare och tron inom islam på sex pelare. Moreno transkriberar till latinsk skrift och översätter den till italienska. Han redogör också för valet av arabiska tecken som Sheekh Uways gjorde för somaliska fonem som inte finns i arabiska. Cerulli (1964, s. 118–119) redovisar en dikt på 39 verser som heter *Axad shek-ki*, "Cecchi söndagen". Somaliska kalenderår benämns efter veckodagarna, för att skilja mellan veckodags åren markerar man med en betydelsefull händelse som inträffad just det året (Hussein, 2011). Enligt Cerulli (1964, s. 121) dödade man Antonio Cecchi den 26 november 1896. Året var då ett "söndags år". Cerulli (1964, s. 128–129) gör likadan med dikten *Yaa Nebi salaam Caleeka* "Å profeten frid vare med dig" som utgörs av 39 verser.

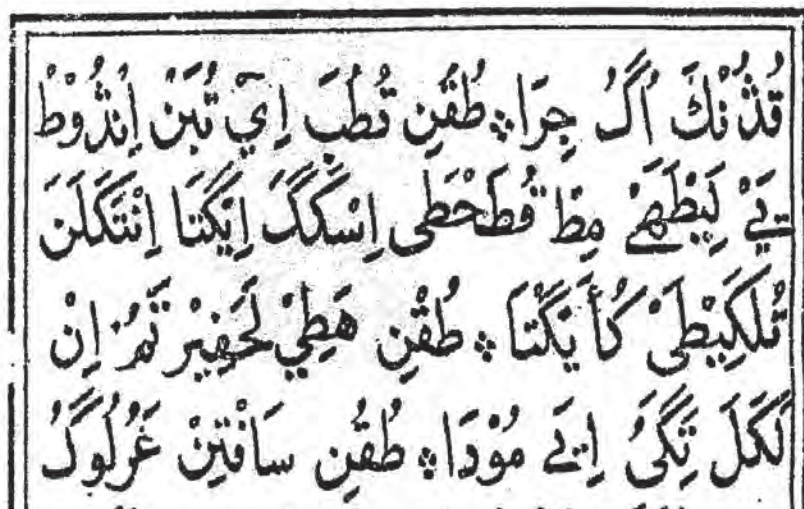
3.2 J. S. King

J. S. Kings var en kapten i brittisk-indiska armén. Han skrev fyra artiklar mellan åren 1887–1889 i *The Indian Antiquary*. Hans avsikt var att kompilera och förbereda ett skriftsystem för somaliska, så att tjänstemän för det brittiska protektoratet kunde lära sig språket. Regeringen hade utlovat förmåner för dem som klarade ett prov i somaliska, dessutom var alla biträdande politiska tjänstemän (Assistant political officers) under Adenkolonin tvungna att klara proven inom två år från sina utnämningar (King, 1887b, s. 242). Han skapade en skrift som var en kombination av hindustani (sanskrit) och arabisk skrift eftersom målgruppen redan var bekant med sanskrit-skriften och den arabiska skriften. Han introducerar 5 nya grafem utöver arabiskans ordinarie konsonanter. Utöver de arabiska vokalerna introducerar han tre nya grafem/diakritiska tecken för vokaler och diftonger.

Den första artikeln kom ut i augusti 1887. King introducerar nya intresset som protektoratet har gentemot somaliskan. Hans skriftsystem är tänkt som ett hjälpmedel

för att lära sig somaliska språket för de dem som är intresserade att studera somaliska (King, 1887b, s. 242–243). I den andra artikeln presenterar han metoder för att kunna studera somaliska, han refererar till existerande grammatikor i sina förklaringar. Sedan presenterar han ”användbara fraser”, det vill säga uttryck som är bra att kunna. Fraserna är numrerade från 1–17 i artikel nr. 1. De är översatta till engelska och transkriberade till latinsk skrift. Artikel nr. 3 som kommer ut ett år senare har också fraser och meningar 18–50 som analyseras noga. Likaså i den fjärde och sista artikeln som kommer ut i april 1889 behandlas fraserna 51–100.

3.3 Mayal/Makaahiil

Figur 1: Somalisk text skriven av Makaahiil (1932, s. 30)

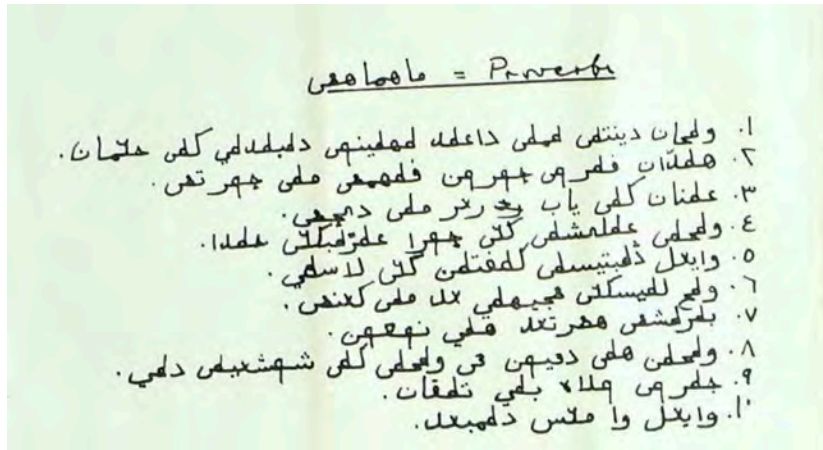
Maxamed Cabdi Makaahiil föddes i Berbera och dog 1950 (Guri Barwaaqo, 2016, s. 76). Han studerade i Al Azhar-universitet i Kairo. Makaahiil har skrivit både på arabiska och somaliska med arabisk skrift. Förutom boken som studeras har han också skrivit en dikt på arabiska som är i upptagen i Guri Barwaaqo (2016, s. 82). Skriften är utvecklad av Ibraahim Cabdullaahi Mayal och förbättrad av Sheekh Maxamed Makaahiil. Sheekh Maxamed skrev en bok som heter *Inšā' al makātibāt al 'arabiyyah fil-luġah as-Sūmālīyyah* i 1932. Han skriver boken på arabiska och somaliska med arabisk skrift. Han ger en kort bakgrund till problemet kring somaliskans avsaknad av en vedertagen skrift och använder samt utvecklar Mayals förslag.

Boken består av 45 sidor. Författaren betonar i introduktionen vikten av att somaliskan får en egen skrift. Han argumenterar för att somaliskan ska skrivas med arabisk skrift. Han ifrågasätter de som tycker att bara arabiska ska skrivas eftersom somalier är araber. Makaahiil tycker att somaliernas språk diskvalificerar deras hävd, att de härstammar från araber, men samtidigt menar han att det inte behöver vara så. Som jag tolkar det vill han säga att man kan härstamma från araberna och ändå tala ett annat språk än arabiska. Han ställer den retorisk frågan om somaliska borde förbjudas och arabiska främjas. Om inte det går, varför inte skapa egen skrift för somaliskan som man hade gjort för de andra språken, b.l.a. i Indien, Turkiet och folkgrupperna i Abessinien som skriver på arabisk skrift (Makaahiil, 1932, s. 3).

Efter introduktionen berättar Makaahiil att den första som har skapat en skrift för somaliska är Ibraahim Cabdullaahi Mayal. Enligt Makaahiil (1932, s. 4–7) har Mayal förtydligat och föreslagit arabiska grafem för de två språkspecifika konsonantfonemen, /g/ och /d/. I övrigt anser han att han följer arabiska alfabetet i sin helhet. Det står inte explicit vilka somaliska konsonantfonem som motsvarar de arabiska grafemen. De korta vokalerna som arabiskan saknar, /o/ och /ε/, behandlas också, men som för konsonantfonem är det inte uttalat hur resterande av vokalfonemen hanteras. Makaahiil tar även upp andra ortografiska konventioner som han rekommenderar ska gälla när man skriver exempelvis brev.

För att sätta Mayals version av skriften på prov har Makaahiil skrivit eller bifogat 5 brev (Makaahiil, 1932, s. 8–14). Det framgår inte om det är riktiga brev eller typexempel. Resten som är största delen av boken skriver han somaliska ordspråk i alfabetisk ordning, några ordspråk för varje bokstav (Makaahiil, 1932, s. 21–45). Jag kommer att titta närmare på de fem breven, jag antar de är tillräckliga mängd text för uppsatsens omfattning och kan ge svar på uppsatsens frågeställning.

3.4 Galaal

Figur 2: Ordspråk på somaliska av Galaal (1954, s. 118)

Muuse Xaaji Ismaaciil Galaal är född i Cayn, Somalia (Somaliland) ca 1917 och dog 1980 i Jeddah, Saudiarabien. Han var en pionjär när det gäller sökandet efter en lösning för den somaliska ortografin. Han anställdes av det brittiska protektoratet för att arbeta med forskningsprojekt om somaliska. Det var så han träffade B. W. Andrzejewski (Mohamoud, 1998, s. 443). Andrzejewski har bidragit mycket till kunskapen om det somaliska språket. Galaal studerade lingvistik vid School of Oriental and African Studies (SOAL), University of London, under perioden 1952–1954, tillsammans med Andrzejewski. Han var intresserad av den muntliga traditionella somaliska litteraturen som han analyserade och dokumenterade. I början använde han arabisk skrift för somaliska, men senare blev han en av de större kritikerna mot detta bruk (Mukhtar, 2003, s. 164–165). Galaal ledde kommissionen av 1961 för det somaliska språket som skulle rekommendera en skrift för somaliska. Han var också medlem i språkkommissionen under perioden 1971–1972. Han föreslog 1954 en ny skrift i en artikel som publicerades i *Islamic Quarterly* (Galaal, 1954). Galaal (1954) introducerade sju nya grafem, fem för korta vokaler och två för långa vokaler, långt /ɛ:/ och /o:/. Detta anser Versteegh och Mumin (2014, s. 9) vara enda fallet, enligt deras vetenskap, där man har skapat nya, icke-arabiska tecken som inte har relation med ordinarie arabisk skriftsystem. Galaals motivering är att han vill undvika användning av vokaltecken ovanför konsonanttecken. Hans förslag var rent tekniskt användbart som (Lewis, 1958, s. 140) skriver: "This development by a

Somali trained in phonetics may be considered as the most accurate Arabic script yet devised for Somali". Galaals skriftsystem avvisats dock, eftersom innovationen ansågs avvika från arabiska språkets karaktär och dessutom kan den påverka inläringen av Koranens språk negativt (Mohamoud, 1998, s. 444).

4 Analys

Uppsatsens syfte är att kartlägga vilka grafem som används för de somaliska fonem som inte finns i arabiska. Det gäller sex fonem, två konsonantfonem och fyra vokalfonem, varav två är korta och två långa. Jag delar in analysen i två avsnitt, ett för konsonanter och ett för vokaler. Varje avsnitt får i sin tur ytterligare ett avsnitt, för vart och ett av fonemen. Jag analyserar där fonemens förekomst och distribution i de olika texterna.

4.1 Konsonanter

Somaliska har 22 konsonanter och delar 20 konsonanter med arabiska. Somaliska har ytterligare två konsonantfonem, /g/ och /d/, som arabiskan inte har, medan arabiska har 8 konsonantfonem fler än modern somaliska ortografi: /θ/ ث, /ð/ ذ, /z/ ز, /s^h/ ص, /d^h/ ض, /t^h/ ط, /ð^h/ ظ och /ɣ/ غ. De flesta arabiska grafem, som somaliska inte har motsvarande fonem, kan ändå uppträda i olika texter. En anledning till detta är att det handlar om låneord från arabiska som man skriver på samma sätt som i källspråket, trots att ordet anpassats till somaliskt ljudsystem. En annan förklaring är att det finns allofoner för vissa fonem i somaliska som motsvarar fonem i arabiska, t.ex. /d/ har [ð]ذ och /g/ har [ɣ]غ.

	labial	labio dental	interdental	alveolar	platal	velar	uvular	faryngal	glottal
klusiler	ب			t د ت d̥ ط d̥ ض		ك	ق		ء
afrikata					ج				
frikativa		ف	ث ذ ð ð̥ ظ	s س s̥ z ص	ش	خ		ح	ه
nasal	م			n ن					
lateral			ل						
rolled			ر						
approximant	و				ي				

Tabell 3: Arabiska med IPA, enligt Ryding (2013, s. 15) och Isaksson (u. å)

4.1.1 /d/

- Både Mayal och Galaal är överens om att använda <ذ> för att realisera /d/. Makaahiil skriver ^{ذُكِّي} *dhulkii* 'marken, landet, platsen' och Galaal skriver ^{ذُهَيْتِيْسَلِي} *dhabtiisa* 'allvar, seriös'.
- Sheekh Uways valde att skriva <ط> och <ظ> för /d/ t.ex. ^{ذَهَائِنِيْن} *dhaafneen* 'låta bli' och ^{ذِهِيْنِيْن} *dhigeen*.
- King valde att skriva <د̄>, daal med ett streck ovanför. Det är inte sådant streck som lutar, jfr fatḥa ^د *dh*, som i ^{ذُذَسُو} *fadhūso* 'sätt dig'. /d/ har fått bl.a. <ذ>, <ط> och <ظ>.

<ذ> används i Malaysiska arabiska och har ljudvärdet /ɰ/ samt Burushaski som grafemet har ljudvärdet /ts/. Båda språk har ett arabiskt skriftsystem parallellt med andra skriftsystem. Sindhi har tidigare använd grafemet. Malayalam talas av Malayali i Kerala, Indien och burushaski talas av hundratusen människor i norra Pakistan. Tecknet <ظ> /f̄s/ förekommer i haussa när det skrivs med arabisk skrift (Scriptsource, u. å).

4.1.2 /g/

- Mayal/Makaahiil väljer <گ> för /g/ t.ex. ^{سَگَال} *sagaal* 'nio'.

- Sheekh Uways har flera grafem för /g/ nämligen <گ>, <غ> och <كُ>, t.ex. **گَدَالَا** *gedaalaa* 'bak', **دِهِيغِين** *dhigeen* respektive **اِيغَارْتَا** *igaarta* 'männen, pojkar'.
- King har två grafem för /g/ <گ> och <غ>, exempelvis **اِنِيغَا** *aniga* 'jag' respektive **مَغَالَدَا** *magaalada* 'staden'.
- Galaal (1954) använder <ج> för /g/ t.ex. **جَلَرَهِي** *gari* 'dom, avgörande'.

Fler av världens språk som har arabiskt skriftsystem har också valt <گ> för /g/, bl.a. persiska, urdu, sindhi, uyghur och khowar. De här språken skriver <گ> för /g/.

När /g/ hamnar mellan två vokaler är det allofonen [ɣ] غ och det förklarar varför Sheekh Uways och King skriver *igaarta* respektive *magaalada* med غ. Tecknet كُ finns i uyghur och osmanska, båda realiserar /ŋ/. Äldre Persiska texter från 1800-talet återfinns كُ som realiserade /tʃ/, som numera skrivs med <گ>

Arabiska /dʒ/ ج har allofonen [g] i egyptiska dialekten men man skriver som i standardarabiska med <ج>. Det är troligt att Galaal inspirerades av egyptisk arabiskan för valet av arabisk <ج> för somaliskans /g/. Somaliska har fonemet /dʒ/ som standardarabiska skrivs med ج, men Galaal valde att representera det med <چ>. Fonem /dʒ/ realiserar olika, /tʃ/ av norra dialekten och /dʒ/ av söder dialekten. Författarens eget regionala uttal är /tʃ/ därför föll valet av /dʒ/ på <چ>, vilket är fallet också för persiska, dari, osmanska m.fl. där man skriver <چ> för /tʃ/. Lewis (1958, s. 139) skriver i en fotnot att Galaal senare valde چ för /g/ eftersom <چ> egentligen passar bättre för fonemet /dʒ/ eller /tʃ/. Detta bekräftas av en rapport där Galaals ortografiska förslag av skrift granskades av en språkkommission (Ali, 1961, s. 49). I den publicerade rapporten föreslås att /g/ ska skrivas med <چ> medan /dʒ/ skrivs med <ج> som är motsatsen till det som Galaal (1954) skrev i sin artikel.

4.1.3 Övrigt

En del konsonantfonem har variation som beror på språkljudets plats i ordet eller regionala variation som talaren har. Sheekh Uways skriver غ för /g/, eftersom /g/ har allofonen [ɣ] غ då den står mellan två vokaler. Samma sak gäller för دُ ذ, som är allofon för /d/ då den står mellan två vokaler, t.ex. **سِدِي** *sidii* 'som'.

Arabiska tecken förekommer i nästan alla texter i mitt material för ljud som saknar motsvarighet i somaliska. Mayal skriver t.ex. موز *moos* 'banan' (på båda språken) med tecknet ج för det arabiska /z/ trots att detta realiseras som /s/ i somaliska.

	/d/	/g/
Sheekh Uways	ط, ظ	گ, گ, گ
King	ڌ	گ/غ
Mayal	ذ	گ
Galaal	ذ	ج, چ

Tabell 4: Grafem som motsvarar /d/ och /g/

4.2 Vokaler

Somaliska har fyra vokaler utöver de sex arabiska vokalerna. Somaliska är rikare än arabisk när det gäller vokaler. Största utmaningen med de arabiska vokaltecknen är att hitta ett sätt att använda för ett större antal vokalfonem i somaliska. Galaals idéer gällande vokalisering är radikala och unika och avviker från normen för arabiska som skriftsystem. Han vill undvika vokalisering genom tashkīl, diakritiska tecken. I stället ville han ha "ett tecken" på raden för varje vokal så som det är i latinsk skrift. Galaals nyskapade tecken består av sju vokaler, fyra somaliska vokaler och tre arabiska, dessutom finns ett tecken/grafem när vokalen är final. Arabiska långa vokaler har redan egna tecken. De nya tecknen är formade i efter samma mönster som i arabiska. Ett vertikalt streck uppåt för *fatha*, ett vertikalt nedåt för *kasra* och en rundad form för *ḍamma* (Galaal, 1954, s. 115).

4.2.1 /o/

- Galaals val av grafem för /o/ är <lo>, لوی *lo lo* 'ko', det är ett nyskapat grafem.
- Makaahiil (1932, s. 7) beskriver somalisk /o/ som en "tung" ḍamma och det ska markeras ett tecken som ser ut som ḍamma men i omvänd riktning, ̣. Men för det mesta används det "egentliga" ḍammạ för /o/ exempelvis بُوْوَلُ *boqol* 'ett hundra', هَلُّ *helo* 'får'

- Sheekh Uways skriver /o/ som i arabiska för diftongen /aw/ (fatḥa och waaw) <وَاو>. Här finns en risk för sammanblandning med den somaliska diftongen aw/ow som också han skriver som <وَاو>. Arabiska dialekter bl.a. syriska och egyptiska realiserar diftonger som /o:/. a+w blir o:, exempelvis uttalas /mawt/ som [mo:t].
- King skriver و för /o:/ och undviker att sätta vokaltecken t.ex. skriver han قَبُو qabo 'ta'

4.2.2 /o:/

- Galaals nyskapade grafem för /o:/ ser så här ut <و>, جَمَلٌ goal 'lejonhona, mål'.
- Mayal/makaahiil sätter َوَ för /o:/, exempelvis وَاو kun oo'tusen som...! Mayal/Makaahiil skriver <وَاو> för /o:/ som normalfallet representerar /u:/, men man kan förstå vilken fonem det gäller i kontexten, t.ex. وَاوِ waxnoo 'till oss'.
- Sheekh Uways skriver till skillnad från Mayal/Makaahiil <وَاو> för /o:/. Så skrivs också den arabiska diftongen /aw/, dvs fatḥa före /w/. Men stämmer inte alltid då <وَاو> också förekommer exempelvis i أَفْجُو afgooye 'en stad nordväst om Mogadishu'.
- King skriver <و> för /o:/ och undviker att sätta vokaltecken t.ex. skriver han دُونِي dooni 'vill'

4.2.3 /ε/

- Mayal skriver att /ε/ är mellanting till /a/ och /i/, för att skriva /ε/ ska konsonanten ha både fatḥa och kasra, dvs ett streck under och ett över t.ex. وَاوِ waxase.
- Galaals val av grafem för /e/ är <ه>. Den är nyskapad och följer samma princip som Galaal har för vokaler هَلْ hel 'finna, hitta'. Det ser ut som omvänt /ε/ så att det passar arabiskans skrivriktning som skrivs från höger till vänster.
- Sheekh Uways skriver fatḥa på ställen där /ε/ förekommer t.ex. هَلِيْنْ heleen 'fått'.

- King skriver ي för /ε/ och undviker att sätta ut vokaltecken, exempelvis هلي *helay* 'fått'. Att ي är /ε/ är inte självklar, man kan bara förstå det i kontexten.

4.2.4 /ε:/

- Galaals val av grafem för /ε:/ är <X> exempelvis **عبل** *ceel* 'brunn'.
- Mayal/Makaahiil representerar /ε:/ genom att skriva <ي> samtidigt som han sätter både fatḥa och kasra ovanför konsonanten före, t.ex. **أبيي** *eebahay* 'min gud' och **هين** *habenno* 'nätter'. Man kan också läsa det som *habayno*, eftersom man förstår vilket ord det som åsyftas i kontexten.
- För Sheekh Uways skriver /ε:/ med <ي> och fatḥa sätts ovanför konsonanten före <سي>, t.ex. **طيجين** *dhigeen*. Man kan blanda ihop det med diftonger som också skrivs på samma sätt, då man kan läsa det som *dhigayn*. Kontexten är viktig för att differentiera mellan /ε:/ och /ay/.
- King skriver ي för /ε:/ och undviker att sätta vokaltecken t.ex. skriver han **ميشتن** *meeshatan* 'detta ställe'

	/ε/	/ε:/	/o/	/o:/
Sheekh Uways	و	وي	و	وو
King	ي	ي	و	و
Mayal	و	وي	و	وو
Galaal	3	X	8	∩

Tabell 5: Grafem som motsvarar /ε/, /ε:/, /o/ och /o:/

4.3 Diskussion och sammanfattning

I de texter i somaliska som är skrivna med arabisk skrift påträffar man fler tecken än dem som förekommer i vanlig arabisk text, exempelvis گ, ڈ, ٹ, چ, ظ och د, de föreslagna grafemen varierar hos författarna. Dessutom finns det ett antal arabiska tecken som saknar motsvarande somalisk fonem i modern somalisk ortografi, men ändå förekommer de i de undersökta somaliska texterna: ث, ز, ذ, ص, ط, ض, ط och غ. En del av

dem används för de somaliskans extra fonem, /g/ och /d/, som undersöks i uppsatsen bl.a. ط ذ and غ.

Författarna vars texter analyserats här har olika bakgrund, King och Sheekh Uways skrev sina texter för ett specifikt ändamål, men saknade grundläggande kunskaper om somalisk fonologi. Det förklarar varför de avviker så mycket från modern somaliska ortografi. Av Kings typexempel kan man konstatera att hans kunskap om somalisk språket var mycket begränsad jämfört med Sheekh Uways då han hade svårighet att identifiera några frekventa språkljud i somaliska och arabiska, det vill säga dem som inte finns i europeiska språk bl.a. ع and ح. Makaahiil som skrev sin bok på 1930-talet var väl medveten om svårigheten med de extra vokalerna som finns i somaliska och har gjort ett försöka att skapa en lösning på problemet. Vilken kunskapsbakgrund han har kan inte utsägas, men hans text är enklare att läsa jämfört med de övriga eftersom hans regional varietet ligger närmare till standardsomaliska och dessutom är han mer konsekvent i sitt sätt att skriva.

Galaal (1954) var utbildad språkvetare och modifierade arabisk skrift för somaliskans räkning. Han är den enda som tydliggjort med att framställa vilka fonem som somaliska har och vilka arabiska grafem som bör representera dem. Galaal valde i artikeln <ح> för /g/ och <ج> för /dʒ/, men senare i andra publikationer fick grafemen byta plats. Tekniskt sett var hans ortografi noggrann och bra, men han fick inte gehör för sitt förslag som han senare övergav till förmån för latinska skrift. Anledningen är att den avviker allt för mycket från det traditionella arabiska skriftsystemet.

Konsonantfonemen i somaliska som analyserats är /g/ och /d/ och de finns inte i det arabiska ljudsystemet. De grafem för /d/ som anträffades i undersökningen av materialet är bl.a. ط, ذ, ظ and ځ där ځ förekommer mest och används av Mayal/Makaahiil och Galaal. För fonemet /g/ förekommer i undersökningen fyra olika grafem غ, ك, گ and ج. Grafemet گ används av tre författare förutom Galaal. Där man använder غ för /g/ handlar det egentligen om allofonen [ɣ] som endast uppträder bara mellan vokaler. Den förekommer bara i King och Sheekh Uways texter. De skriver med olika grafem eftersom de inte räknar [ɣ] som allofon för /g/.

För att lyckas med en fungerande arabisk skrift för somaliska språket gäller det att bestämma hur vokalerna ska hanteras. Somaliska är rik på vokaler och det arabiska skriftsystemet är fattigt på vokaler. Läser man somaliska studier från olika perioder finner man att de tidigare producenterna av somaliska texter inte var utbildade språk-

vetare, utan enbart hade ambitionen att nå folk med sina texter. Sheekh Uways hade för avsikt att förmedla ett religiöst budskap till människor som kunde läsa men inte tala arabiska. Tillika hade King för avsikt att göra det möjligt för kolonialtjänstemän att lära sig somaliska. Då det saknades en vedertagen skrift, skapade han en egen skrift som inte ägde lingvistisk kvalitet som fungerade. Av hans exempel kan man se att han saknar grundläggande kunskap om det somaliska ljudsystemet, då han felaktigt realiserar /ʕ/ع som hamza, stämbandsklusilen /ʔ/. Under andra halvan av 1900-talet började studierna av somaliska ge resultat. Galaal var utbildad språkvetare som angrepp problematiken med språkspecifika vokalerna, /o/ och /ε/, vilka saknades i den arabiska skriften för somaliska. Hans utgångspunkt var att vokalisera så som man gör i latinsk skrifter samtidigt som man "kursivera" bokstäverna för att efterlikna arabisk skrift.

Författarna är överens om nästan alla 20 konsonanter som arabiska och somaliska har gemensamt. De två extra språkljuden skrivs olika i de olika texterna. Dessutom förekommer de överflödiga arabiska tecknen, de som somaliska inte har. Oftast sker detta i låneord från arabiska samt när man låter allofoner representeras av ett grafem t.ex. /ð/ ذ och /ɣ/ غ. Galaal var tydlig med att välja bort dessa när han listade bokstäverna i sitt alfabet.

4.4 Avslutning

Att skaffa sig en förståelse av hur somaliska texter på arabiska skrivs är viktiga för att kunna förstå innehållet i äldre dokument, så att man kan lära sig mer om hur språket och samhället har sett ut i olika tider. Uppsatsen försöker ge en översiktlig bild av hur somaliska texter, som är skrivna med arabisk skrift, ser ut, vilka svårigheter som finns, t.ex. oenigheterna kring valet av grafem och dilemmat med skillnaderna i vokalsystemet mellan somaliska och arabiska osv.

På grund av uppsatsens begränsade omfattning i tid och kunskapsunderlag, finns det naturligtvis mer att forska vidare i, såsom bl.a. inom morfologi, det vill säga hur ord och böjningar i somalisk skrivs med arabisk skrift. Hur skriver man ord från ordklasser som endast består av en eller två bokstäver, t.ex. prepositionerna, *ku*, *ka*, partiklarna, *waa*, *ma*, *ha* och pronomen, *uu*, *aan*?

Referenser

- Ali, A. Q. (1961). *Linguistic report 1961, The report of the Somali language committee*. The Somali Language Committee. Mogadishu.
- Andrzejewski, B. (1987). Reinisch's Work on Somali and Its Significance Today. I *Leo Reinisch: Werk and Erbe*. Vienna: Osterreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse.
- Andrzejewski, B. (1988). Liliás Evelyne Armstrong and her discoveries in Somali phonology.
- Banafunzi, B. & Vianello, A. (2014). Chimi:ni in Arabic script: Examples from Brava poetry. I M. Mumin & K. Versteegh (Red.), *The Arabic Script in Africa : Studies in the Use of a Writing System*. Brill.
- Cerulli, E. (1964). *Somalia III- La Poesia Dei Somali, La Tribù Somala, Lingua Somala in Caratteri Arabi Ed Altri Saggi*. Roma: M.A.E.
- Ciise, S. J. C. (1974). *Diiwaanka Gabayadii Sayid Maxamed Cabdulle Xasan, Ururintii Koowaad*. Mogadishu: Wakaaladda Madbacadda Qaranka.
- Elert, C.-C. (1989). *Allmän och svensk fonetik* (6. omarb. uppl). Stockholm: Norstedts Förl.
- Galaal, M. H. (1954). Arabic script for Somali. *Islamic Quarterly*, 1(2).
- Guri Barwaaqo, C. C. F. (2016). *Far tasawday: Far Soomaalidii u horreysey ee reer Soomaalilayn*. Hargeysa: Asal.
- Hussein, S. M.-S. (2011). The Somali Calendar: An Ancient, Accurate Timekeeping System. Hämtad 10 maj 2019, från https://web.archive.org/web/20130921053608/http://wardheer.startlogic.com/public_html/Articles%202012/Dec/31_Somali_calendar_Said.pdf
- Isaksson, B. (u. å). Transkription av arabiska.
- King, J. S. (1887a). Somali as a written language No. I. *Indian Antiquary, A journal of oriental research*, 16.
- King, J. S. (1887b). Somali as a written language No. II. *Indian Antiquary, A journal of oriental research*, 16.
- King, J. S. (1888). Somali as a written language No. III. *Indian Antiquary, A journal of oriental research*, 17.

- King, J. S. (1889). Somali as a written language No. IV. *Indian Antiquary, A journal of oriental research*, 18.
- Lewis, I. (1958). The Gadabuursi Somali Script. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 21(01).
- Makaahiil, M. C. (1932). *inšā' al makātibāt al 'arabiyah fil-luġah as-Sūmāliyah*. Bombay, Indien: al Karīmiyyah.
- Mohamoud, M. H. I. (1998). Life history and works of Muuse Xaaji Ismaacil Galaal 1917-1980. I M. S. Lilius (Red.), *Proceedings of EASS/SSIA International Congress of Somali Studies. Variations on the theme of Somaliness*. Åbo: Centre for Continuing Education, Åbo Akademi University.
- Moreno, M. M. (1955). *Il Somalo della Somalia. Grammatica e testi del Benadir, Darod e Dighil*. Roma: Istituto Poligrafico dello Stato.
- Mukhtar, M. H. (1988). The arabic Sources on Somalia. I *Proceedings of the Third International Congress of Somali Studies*. London: Il Pensiero Scientifico Editore.
- Mukhtar, M. H. (2003). *Historical Dictionary of Somalia*. African Historical Dictionary Series. The Scarecrow Press.
- Mumin, M. (2014). The Arabic Script in Africa: Understudied Literacy. I M. Mumin & K. Versteegh (Red.), *The Arabic Script in Africa : Studies in the Use of a Writing System*. Leiden: Brill.
- Nilsson, M. (2018). *Lite om somaliskan*.
- Puglielli, A. (1997). Somali Phonology. I P. Daniels & A. S. Kaye (Red.), *Phonologies of Asia and Africa : Including the Caucasus*. Eisenbrauns.
- Ryding, K. C. (2013). *Arabic: A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scriptsource. (u. å). Arabic Letter TAH with Three Dots Above. Hämtad 14 maj 2019, från https://www.scriptsource.org/cms/scripts/page.php?item_id=character_detail&key=U00069F
- Versteegh, K. & Mumin, M. (2014). Introduction. I *The Arabic Script in Africa : Studies in the Use of a Writing System*. Leiden: Brill.

A Bilaga

A.1 Framställning av varje författares alfabet

Tabell 6: Konsonanter för de olika versionerna av skrifterna, grå markerade är de extra somaliska fonemen som behandlas i uppsatsen

som	ipa	Mayal	galaal	Sh. Uways	King
'	ʔ	ء	ء	ء	ء
b	b	ب	ب	ب	ب
t	t	ت	ت	ت	ت
j	dʒ	ج	ج/چ	ج	ج
x	ħ	ح	ح	ح	ح
kh	χ	خ	خ	خ	خ
d	d	د/ط	د	د	د
r	r	ر	ر	ر	ر
s	s	س	س	س	س
sh	ʃ	ش	ش	ش	ش
dh	d	ڏ	ڏ	ط/ظ	dh
c	ɸ	ع	ع	ع	ع
g	g	گ	ج/چ	گ/غ/ڱ	غ/گ
f	f	ف	ف	ف	ف
q	q	ق	ق	ق	ق
k	k	ك	ك	ك	ك
l	l	ل	ل	ل	ل
m	m	م	م	م	م
n	n	ن	ن	ن	ن
w	w	و	و	و	و
h	h	ه	ه	ه	ه
y	j	ي	ي	ي	ي

Tabell 7: Vokaler för olika versionerna av skrifterna, grå markerade är de extra somaliska fonemen som behandlas i uppsatsen

som	ipa	Mayal	Galaal	Shaykh Uways	King
a	a	اَ	ا	اَ	اَ
e	ε	اِ	ا	اِ	ي
i	i	اِي	ا	اِي	اِي
o	o	اُ	ا	اُ	اُ
u	u	اُو	ا	اُو	اُو
aa	aː	اَ	ا	اَ	اَ
ee	εː	اِ	ا	اِ	ي
ii	iː	اِي	ا	اِي	ي
oo	oː	اُ	ا	اُ	و
uu	uː	اُو	و	و	و

A.2 Sheekh Uways

أَحَدُ شَيْئِكَ وَاعْتَمَدَ طَلِيَانِي إِبْنُ مَالِنَ لَيْبِكِ حَوْبِسُ حَرْبِيَيْنَ
مَهْمَاهِي دَعَالِكِي إِنْتَوُ حَرْبِيَيْنَ إِنْتَوُ فِيرِيَيْنَا فِضَاخِي مُدِينُ
إِنْتَوُ أَيِيْمَاهَالِ بُنْدُو فَايِيْنِيْن دَوَايِ دَالِيَيْنَ كَدَالَا طِغِيْنُ
بَصَرِي قُرَانِكَ مَرِيْكَانَ كُفِيْنِ أَفْرِي عَمِيْدَ دُونُ سَارَدِيْنُ
تَلِيُو أَغَانَسْكَ فَنِيْنِ أَيِ تُسَمِيْنِ إِنْتَوُ تَنْظِيْنِ ضَلَالِ أَيِ رَحِيْنِ 5
ثَمَّ بَعْدَ غَيْسِ حَرْبِ جَلِيْمِيْنِ هَرَهَارِي كَحَمِيْنِ طَنَانِ أَيِ مَرِيْنِ
جَلُولِي طَلِيَانِ جُونِ أَيِ مُدِيْنِ أَلَمِ دِيْرُ جَمَالُو جَمْعَايِ كُنِيْنِيْنِ
حَرُوْبِي حَرَرِي حَوَالِ أَيِ فُدِيْنِ حُجُوْبِي دَعَالُو هِرَاوِ أَيِ كَلِيْنِ
خَلَلِكِي طَلِيَانِي إِبْنُ كَلْدِي مَرِيْرِي تُوبِيْنِ هَوَامِ أَيِ طِغِيْنِ
دُولُ دَالِيَيْنِ حَرَرِ بَايِ تَكِيْنِ دُونِي كِي دَبُوْرَ أَرَلَادِي كُوبِيْنِ 10
رُوْبَسَارِ عَنِيْنِ أَفْكُوِي بَاسِ سِيْبِيْنِ وَبُو رَارَدِيْنِ مُكَاسِ أَيِ شِيْرِيْنِ
زُبِيْلِ بُوْحِيِيْنِ سَبِّ وَكَرْدِيِيْنِ سِرُو مَالِنَ لَيْبِكِ لِمَادِي حَرْبِيْنِ
سَوِيْدِ أَيِ كُوبِيْنَا أَقْلِ دَلْدَلِيْنِ حَلَالِ دُورِيِيْنِ قَسْلِ رُبْسِيِيْنِ
شَمِيْرِكُو كُوبِيْنَا بَرْدَالُو بَرِيِيْنِ وَرَنَ بَسِ سِيْدِيْنِ وَأُو لَالِيِيْنِ
سُرُنْتِي كَلْتَا إِبْنُ شَنْعُوَا شَهَالِكَايِ طُوِيْنِ وَأُو فِرَارِيِيْنِ 15
ضَلَالَشِي مَرَسَدِ إِنْتِي قَرَقَرِيْنِ دَرَاوِيْشِ كُوبِيْنَا هَوْبَنِكَ كَدِيْنِ
طَجَنَخِ جَمْبُلُوْلِ رِمِ قَارِيِيْنِ كُرَارِ أَيْتِرَادِي أَدْرَكَايِ طُوِيْنِ
ظَلْمَلُو كَلْدِي سَلَا حِ أَيِ طُوِيْنِ أَمْنِكِي بُنْدُوْقِ كُ كَادُكَارِيِيْنِ
عَلَانُوَا إِبْنُ سَكْرُو كَبِيِيْنِ لِمَادِي دُونِكَ وَأَدَادَرِيِيْنِ

Figur 3: Typexempel från Cerulli (1964, s. 118)

A.3 King

SOMALI AS A WRITTEN LANGUAGE.	
BY MAJOR J. S. KING, B.O.S.C.	
(Continued from Vol. XVII. p. 50.)	
No. IV.	
COLLOQUIAL SENTENCES.	
<i>English.</i>	<i>Somali.</i>
51.—Do you want this?	ادڭ وَا مَدَوْنِيسُ
52.—I do not want this.	انڭ وَا دُونِي مَابُو
53.—Salt is very dear at Berbera.	اوسْبُو مَدَا بَرَبَرَا وَ تَوَلَّعَ اَدڭ تَهِي
54.—Rice is very cheap at Mokha.	مَخَا بَرِيسُ وَ تَوَلَّعَ جَبْنُ يَهِي
55.—To whom do these sheep belong?	ادڭن اِيَا لِيَه
56.—Last night a buggalow arrived from Mokha.	هَالِي دُونِي مَخَاهَمِي كَمِي
57.—Two hundred camels arrived to-day.	مَانَتْ لَبْ بَعْلُ اَوْرُ بَسُوْعُ كَلِي
58.—Are there any wells here?	مِيشْتَنُ عَيْلُ مَكُو جُو
59.—Is there any danger from the natives?	مِيشْتَنُ دُوكُ مَلَاكُ اَسُوْدُ
60.—What is the matter with you? (<i>lit.</i> What has got to you?)	مَهَا كُو هَيْلِي
61.—Are you sick?	مِيَادُ بُوَكْتُ or اَدڭ مَبُوَكْتُ
62.—Put these things in a basket.	عَلِيكُ كُولِيَكَمِي كُو رَدَ

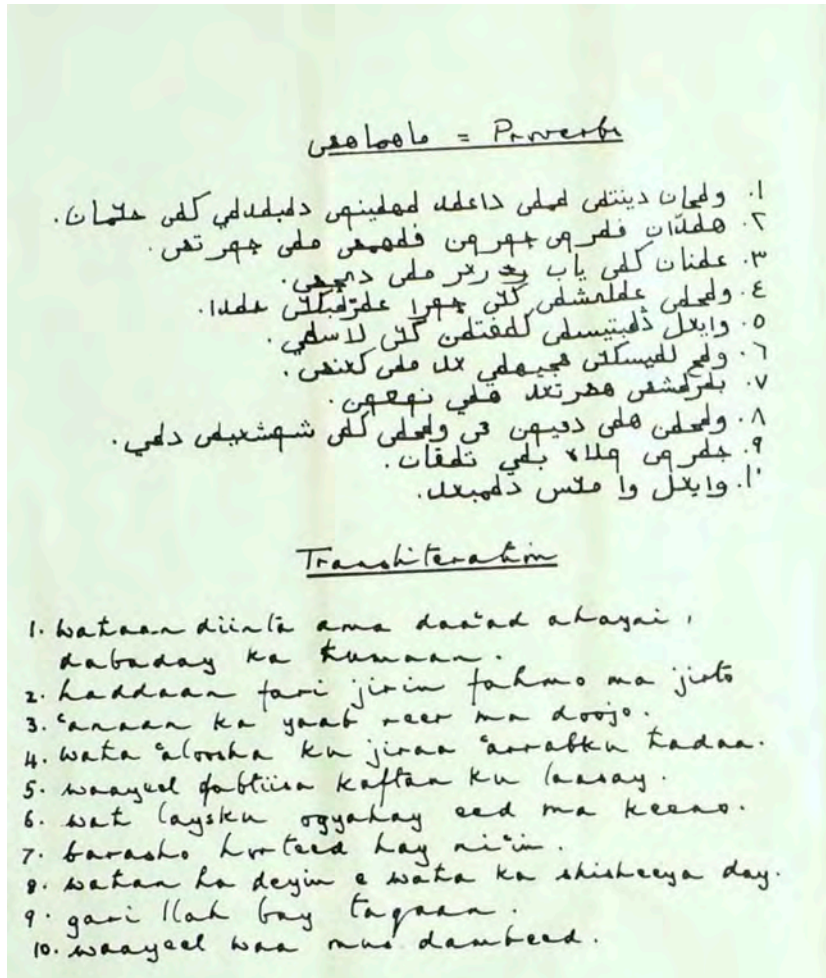
Figur 4: Typexempel från King (1889, s. 116)

A.4 Makaahiil

(الجواب)
بربره لي بُرْعُ ١٨ سَطْتَالِ ١٣٥
أوردِ دِيدي وَنَاكْسِنِيْدَ هَبْنِ وَعِيسِ أَيَّبَهِي
هَذُوْرُ أَمِيْنِ (إِنْتَاوَحَ إِيْ رَاعِي) وَرَأَقَطَاطِي
قَبْتِي وَجِي كَيْبِلُ كَرْتِي - أَنْكُ إِنْتَا وَحْنُ كَمَقْنَا
عَرَعْرَا فِكِيْنِ (وَحْسِ لِيْذُ أَبُوْنِنَاكُنْ وَجَبَ أَكِيْنِ
هَعْدَابِيْنِ) إِطْنَكِيْسِ إِيْمَ وَرَهِيْسَانِ (هَاتِنِ) مَدَّ
لَبَّ دُوْرَ إِنَانِ إِمَاطِ إِيَانِ كُوْطَا سِطَا أَكَاْدَ -
عَرْمَرِنَ ذُنْكَأَمَاهُ أَكْقَاطِ - نِيْنِكِيْ بَكَالِ وَآذُوْرَ
وَآحِي كَلْبِيْطُ كَمَقْنَا هُطُوِيْ مَادَ أَمَاهُ طِيْنِ كَلْهِيْنِ
كَقَاتِ سِطَا إِيْ نَبِطِ
ننکاگی
صالح دسرر

Figur 5: Typexempel från Makaahiil (1932, s. 12)

A.5 Galaal

Figur 6: Typexempel från Galaal (1954, s. 118)